

Katowice, 2026-07-22

Piotr Mamet
Emeryt i Uniwersytet Śląski
ul. Radomska 9/42
40-757 Katowice
<https://orcid.org/0000-0002-8776-4163>

Recenzja
rozprawy doktorskiej Pana mgr Jacka Pradeli
pod tytułem *University Teachers as English Medium Instruction (EMI) Practitioners*
napisanej pod kierunkiem
prof. dr hab. Katarzyny Kwapisz-Osadnik
oraz
dr hab. Katarzyny Papaji

Recenzowana rozprawa liczy 237 stron i składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów, wniosków, streszczenia po polsku, streszczenia po angielsku, wykazu tabel, wykazu wykresów, listy kluczowych terminów oraz pięciu załączników.

Wstęp do rozprawy Pana mgr Jacka Pradeli jest opracowany dość starannie. Przedstawia on, w sposób bardzo skrótowy, problem będący przedmiotem badań, pracę, jej strukturę i zawartość. Czytelnik ma jednak prawo oczekiwać nieco bardziej szczegółowego i ujętego w osobny akapit omówienia celów pracy.

Rozdział 1 ma charakter wprowadzający i stanowi tło dla dalszych rozważań zawartych w pracy. Dość krótko i rzeczowo omawia on historię nauczania języków obcych, rolę języka angielskiego we współczesnym świecie oraz zagadnienia związane z jego nauczaniem. Znaczącą część rozdziału stanowią punkty 1.3 i 1.4 omawiające angielski język specjalistyczny¹. Ich zawartość pozostawia jednak pewien niedosyt, o czym jeszcze będzie mowa w dalszej części recenzji.

Rozdział 2 to sprawnie przeprowadzony wykład na temat English Medium Instruction (EMI) obejmujący definicję i badania tego zjawiska, jego aspekty dydaktyczne oraz funkcjonowanie w Polsce. Pan mgr Jacek Pradela słusznie odwołuje się do koncepcji *linguistic imperialism* Roberta Philipsona (2006) Trafna jest uwaga, że niezależnie od napięć jakie powoduje dominacja języka angielskiego będzie ona trwała, przynajmniej w zakresie EMI. Mile widziane byłoby w tym momencie nieco szersze odniesienie się do lingwistycznego imperializmu. Niezależnie bowiem od powodów, jakie legły u podstaw tej koncepcji, warto

¹ Na potrzeby niniejszej recenzji termin język specjalistyczny (j.s.) obejmuje *English for Specific Purposes* (ESP) i *English for Academic Purposes* (EAP).

zastanowić się, jak wyglądałby rozwój i dostęp do nauki w skali światowej bez języka angielskiego jako *lingua franca*. Bez lingwistycznego imperializmu badania Autora nie miałyby materialnej podstawy, zatem warto byłoby poświęcić tej kwestii nieco więcej uwagi.

W Rozdziale 3 recenzowanej rozprawy znajdziemy dość dobre, zgodne z tytułem, omówienie charakterystyki nauczyciela akademickiego. Mowa tutaj o zagadnieniach znanych z autopsji nauczycielom akademickim, ale ich rekapitulacja jest wskazana w związku z przedmiotem przeprowadzonych przez Autora badań. W punkcie 3.3 (s.49) wykluczono z grona praktyków EMI lingwistów oraz nauczycieli języka angielskiego, w tym jego odmian specjalistycznych. Można zgodzić się z Autorem, że takie rozróżnienie jest potrzebne. Należy jednak pamiętać, że praktyk EMI może stać się także nauczycielem j.s. jeżeli napotka problemy związane z poziomem językowym studentów. Ponadto praktyk EMI może też być wykładowcą akademickim przedmiotów z zakresu lingwistyki stosowanej. Z pewnością tacy wykładowcy znani są Panu magistrowi Jackowi Pradeli, pracującym przecież w Katedrze Lingwistyki Stosowanej i Prawa, Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej.

O wiele większą wadą omawianego rozdziału jest potraktowanie w punkcie 3.3.5 zagadnień kompetencji międzykulturowej. Pamiętać należy, że może ona być przedmiotem nauczania jako takim. Przede wszystkim jednak, omawiając charakterystykę praktyka EMI nie można się ograniczyć do badań Geerta Hofstede. Istnieje jeszcze cały pakiet problemów, istotnych w procesie dydaktycznym, takich jak: stosunek do punktualności, terminowości, mowa ciała, budowanie relacji międzyludzkich w kategoriach merkantylnych lub przyjaźni. W tej materii wyraźnie brakuje odniesień do klasycznej pozycji Richarda Gastelanda *Cross Cultural Business Behaviour* (Copenhagen Business School Press 2002). Omawiany fragment rozprawy jest niedopracowany, a Autora broni jedynie rudymen tarne wskazanie istoty różnic kulturowych w praktyce EMI.

Rozdział 4 to ciekawy fragment pracy. Sama idea projektu pilotażowego, mającego sprawdzić jakość zaprojektowanego narzędzia badawczego, jest słuszna. Można jednak zastanawiać się, czy należycie zaprojektowane badania nie mogły od razu uwzględnić zagadnień ujętych w projekcie. Skoro jednak przeprowadzono projekt pilotażowy, to mógł on obejmować wszystkie zagadnienia objęte badaniem, natomiast umieszczenie go w pracy nie jest idealnym rozwiązaniem. Projekt taki powinien stanowić osobne badanie, poprzedzające przystąpienie do pisania rozprawy doktorskiej i opublikowane w artykule naukowym, zwiększającym dorobek publikacyjny Doktoranta. Warto jednak docenić pomysł Autora rozprawy i gotowość do podzielenia się wątpliwościami związanymi z zakresem prowadzonych badań.

Omówienie Rozdziału 5, który stanowi część badawczą pracy należy rozpocząć od kilku uwag krytycznych. Pierwsza z nich dotyczy jego struktury. Można ją było podzielić na dwa mniejsze rozdziały – jeden dotyczący nauczycieli, drugi dotyczący studentów. Byłby to zabieg ułatwiający czytelnikowi poruszanie się w olbrzymiej liczbie zgromadzonych przez Autora danych. Tabela 1 na stronie 68 wzbudza wątpliwości. Otóż, jej tytuł wskazuje na badanie specjalności naukowej, natomiast zawartość na wydziały uczelni. Trzeba jednak odnotować, że nie musi panować pełna zgodność na linii specjalizacja-wydział.

Omawiając badania należy odnotować i docenić benedyktyńską pracę Autora rozprawy. Obejmuje ona obydwie strony procesu uczenia się-nauczania, różne formy gromadzenia informacji, takie jak: kwestionariusze on-line, wywiady z wykładowcami, oraz obserwację zajęć dydaktycznych.

Przeprowadzone badania przekładają się na olbrzymią liczbę danych, starannie opracowanych pod względem statystycznym oraz edycyjnym w postaci tabel czy też wykresów. Cytowane wypowiedzi stanowią odmianę dla lektury danych liczbowych i zwiększają ich wiarygodność poprzez wzbogacenie o osobiste opinie badanych. Jest to zaleta wspomnianego powyżej przyjęcia różnych narzędzi badawczych. Wyniki badań potwierdzają intuicyjną wiedzę osób zorientowanych w problematyce rozprawy.

Trzeba odnotować, że przytłoczony liczbą informacji czytelnik ma trudności z ustaleniem relacji pomiędzy przedstawionymi badaniami a hipotezą badawczą i pytaniami umieszczonymi na stronie 66 rozprawy. Na szczęście Autor zatroszczył się o rozwiązanie tego problemu w następnych częściach pracy.

Rozdział 6 stanowi podsumowanie, uporządkowanie i omówienie wyników badań. Pan mgr Jacek Pradela przedstawia całościowy obraz sytuacji wykładowców funkcjonujących w obszarze EMI. Nie zawsze jest to obraz pocieszający. Zasługą Autora jest poparcie zawartymi w rozprawie wynikami analizy subiektywnych odczuć wykładowców prowadzących zajęcia kierunkowe w języku angielskim.

Nieporozumieniem jest uwaga zawarta w punkcie 6.2 (strona 170), jakoby badanie dotyczyło kilku kluczowych pytań badawczych (*study addresses several key research questions*). Przecież, Autor sformułował trzy pytania badawcze, a punkt 6.2 odpowiada na wszystkie z nich.

Zestawiając w całość wyniki badań Autor nie do końca wykorzystał dane zawarte w ankietach studenckich. Zgromadzony materiał badawczy dotyczący studentów jest o wiele mniej wykorzystany niż materiał dotyczący wykładowców. Nie można przy tym zapominać, że pomiędzy nauczycielem a uczącym się zawsze istnieje interakcja wpływająca na postawy i

możliwości jej uczestników. Jeżeli mówimy o znajomości języka angielskiego przez wykładowców to nie możemy zapominać o zróżnicowanym poziomie językowym studentów uczestniczących w zajęciach. Jak wskazuje doświadczenie, także piszącego te słowa, poziom znajomości języka angielskiego przez uczących się znacząco wpływa na działania nauczyciela. Ten element z pewnością w znaczącym stopniu determinuje sytuację wykładowcy funkcjonującego w modelu EMI i można było się do niego odnieść w analizie i jej podsumowaniu. Badanie omawianej interakcji zasługuje zresztą na osobne badania, być może w skali rozprawy doktorskiej, co stanowi pewne usprawiedliwienie dla Doktoranta.

Rozdział 7 rozprawy stanowi przydatne i wartościowe zwieńczenie rozprawy. Autor nie poprzestaje bowiem na przedstawieniu obrazu wynikającego z analizy, ale podejmuje wysiłek sformułowania rekomendacji dla dalszych działań w obszarze EMI. Zbyt skromne jest stwierdzenie Pana magistra Jacka Pradeli, zawarte na stronie 184, jakoby jego badania nie aspirowały do szerokiego uogólnienia (*the study should be interpreted in terms of transferability ...rather than broad generalisability*). Przedstawione wyniki, nawet jeżeli nie spełniają warunku uogólnienia, to dostarczają wiarygodnych pod względem statystycznym informacji. Z pewnością obraz wykreowany przez Autora pracy byłby pełniejszy, gdyby w badaniach, wnioskach i rekomendacjach bardziej uwzględniono studentów uczestniczących w zajęciach EMI.

Potraktowanie przez Autora zagadnień języka specjalistycznego wymaga nieco szerszego omówienia. Sposób i zakres omówienia problematyki j.s. są w sprzeczności ze stwierdzeniem zawartym na stronach 2 i 3 Wstępu, jakoby zagadnienia te były szerszej omawiane (*discussed*). Dotyczy to zarówno objętości wywodu (ok. 4 stron) jak i zagłębienia się w problematykę. Nie przedstawiono definicji języka specjalistycznego (ESP) i języka akademickiego (EAP). Ponadto dość ubogo wykorzystano potencjał wiedzy zawarty w znanej Autorowi monografii *Developments in English for Specific Purposes*, której autorami są Tony Dudley-Evans, Maggie Jo St John (Cambridge University Press, 1988). Można tam znaleźć starannie opracowaną klasyfikację, definicję i zbiór cech dystynktywnych j.s.

Dodać należy, że Pan mgr Jacek Pradela nie odniósł się do znaczących ilościowo i jakościowo badań przeprowadzonych przez pracowników Uniwersytetu Śląskiego. Obejmują one ekstensywne badania języka akademickiego, a także języka biznesu. Wśród badań przeprowadzonych na Uniwersytecie Śląskim odnotować należy refleksję nad relacją pomiędzy kompetencją językową a wiedzą specjalistyczną, np. Piotr Mamet *Relacja pomiędzy kompetencją językową a kompetencją merytoryczną na przykładzie języka biznesu* (KJS UW, 2002). A przecież, z przytoczonych na stronie 17 definicji EMI można wnioskować, że

obejmuje ono nauczanie różnych odmian języka specjalistycznego (j.s.), czy też bardziej dostarczanie wiedzy specjalistycznej w języku obcym. Jak wspomniano powyżej, te obszary pozostają ze sobą w związku a punkty 1.3 i 1.3 (str.12-16) omawiające tą problematykę potwierdzają, że Pan mgr Jacek Pradela podziela taki pogląd.

Wspomniani powyżej Tony Dudley-Evans i Maggie Jo St John wskazują na specyficzny charakter nauczania j.s. jak i na zadania stojące przed jego nauczycielami. Co prawda Pan mgr Jacek Pradela odżegnuje się od objęcia swoimi badaniami nauczycieli angielskiego języka specjalistycznego (punkt 3.3, str. 49), jednak zawarty w wspomnianej monografii materiał mógłby przyczynić się do lepszego zrozumienia problemów, które napotykają nauczyciele dostarczający wiedzy fachowej w języku angielskim, a nawet poszerzenia spektrum zagadnień objętych badaniami.

Ocena rozprawy pod względem formalnym

Język rozprawy należy uznać za poprawny i spełniający normy angielskiego języka naukowego. Edycja pracy nie budzi poważnych zastrzeżeń, aczkolwiek można zauważyć pewne niedostatki. Na przykład, Tabela nr 7 jest rozłożona na dwóch stronach (76 i 77), co utrudnia jej lekturę. Natomiast, umieszczanie na jednej stronie niektórych dokumentów, np. Wykres nr 5, powoduje powstanie niewypełnionej treścią dużej „spacji” na poprzedzającej stronie. Należało zatroszczyć się o zanurzenie w tekście tabel, wykresów, itp. w taki sposób, aby nie zostały dzielone na mniejsze fragmenty, ale także nie tworzyły luk w tekście. Wskazanie tego typu wady są jedynym zastrzeżeniem, gdyż Pan mgr Jacek Pradela zatroszczył się o należyte oznaczenie i numerację wspomnianych elementów. Umiejętnie zrealizowany podział tekstu na punkty i podpunkty ukazuje strukturę pracy i ułatwia jej lekturę zwalniając czytelnika od czytania długich, w tym pozbawionych podziału na akapity, fragmentów. W sumie, praca może być wysoko oceniona pod względem formalnym.

Można jeszcze krótko skomentować użycie w rozprawie niektórych form gramatycznych. Na przykład, użycie formy *I* (ja), czy też *my* (mój) we Wstępie (s.2) jest dopuszczalne, ale w piśmiennictwie akademickim należałoby preferować styl bezosobowy, nie zaś formy, które nadają pracy charakter nieco pamiętnikarski. Ostatni akapit Wstępu (s.3) pisany jest w czasie przeszłym (Simple Past), a jest to zabieg niefortunny, zwłaszcza we Wstępie, który ma zapowiadać to co dopiero nastąpi w dalszej części pracy.

Podsumowanie

Wskazanie w niniejszej recenzji niedoskonałości rozprawy doktorskiej Pana mgr Jacka Pradeli nie przekreślają jej przeważających walorów. W oparciu o stosowny przegląd zagadnień teoretycznych Autor tworzy udany model badawczy. Jego realizacja stanowi rzetelnie i starannie przeprowadzoną oraz wiarygodną analizę problematyki związanej z zagadnieniem EMI. Sama analiza prowadzi do sformułowania istotnych wniosków i rekomendacji. Nowatorstwo pracy polega na zebraniu w całość problemów na jakie napotykają wykładowcy działający w modelu EMI oraz wykazaniu ich doniosłości poprzez wiarygodne badania.

W podsumowaniu niniejszej recenzji można stwierdzić, że rozprawa, zgodnie z *art. 187. P.1-2 Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce z dnia 20 lipca*, potwierdza „wiedzę teoretyczną kandydata” ... umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej” oraz stanowi „oryginalne rozwiązanie problemu naukowego”. Na tej podstawie **konkluzja recenzji jest pozytywna i wnioskuję o dopuszczenie Kandydata do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**



Piotr Mamet